

CHIẾN TRANH VIỆT NAM VÀ TINH THẦN HÒA GIẢI TRONG *FORREST GUMP* - TỪ VĂN HỌC ĐẾN ĐIỆN ẢNH

Phan Thu Vân*

Khoa Ngữ văn - Trường Đại học Sư phạm TP Hồ Chí Minh

Ngày Tòa soạn nhận được bài: 15-7-2017; ngày phân biên đánh giá: 15-8-2017; ngày chấp nhận đăng: 27-8-2017

TÓM TẮT

Forrest Gump (1994) là một trong những trường hợp chuyển thể văn học – điện ảnh thành công nhất trên thế giới cho đến thời điểm hiện tại. Dựa trên góc nhìn khác về thời đại, bộ phim đã đưa đến sự phản ánh hiện thực và những thông điệp khác so với tiểu thuyết cùng tên ra đời năm 1986. Trong bài viết này, người viết tập trung vào điểm chung lớn nhất giữa hai tác phẩm văn học và điện ảnh: tinh thần phản chiến qua chiến tranh Việt Nam, từ đó nêu bật lên điểm khác biệt lớn nhất giữa hai tác phẩm: tinh thần hòa giải trong bộ phim *Forrest Gump*.

Từ khóa: *Forrest Gump*, chuyển thể văn học – điện ảnh, chiến tranh Việt Nam, tinh thần hòa giải.

ABSTRACT

Vietnam war and The spirit of reconciliation in Forrest Gump – from literature work to movie

Forrest Gump (1994) is one of the most successful cases of cinematic adaptation in the world. Based on a different perspective of the era, the movie brought about a reflection of the reality and messages different from the its literature origin in 1986. The article focuses on the greatest commonality between the literature work and the movie: the anti-war spirit through the Vietnam War, thereby highlighting the biggest difference between the two: the spirit of reconciliation in *Forrest Gump*.

Keywords: *Forrest Gump*, movie adaptation of literature work, Vietnam war, the spirit of reconciliation.

1. Mở đầu

Forrest Gump được cải biên từ tiểu thuyết cùng tên của nhà văn Winston Groom, ra đời năm 1986 và được đưa lên màn ảnh rộng vào tháng 7 năm 1994. Từ một câu chuyện bình thường trong một cuốn tiểu thuyết không mấy tiếng tăm, bộ phim lập tức thành công vang dội, chinh

phục cả Viện hàn lâm Điện ảnh Mỹ lẫn công chúng yêu điện ảnh toàn thế giới. Bộ phim dẫn đầu top 10 doanh thu phòng vé trong năm, xếp thứ tư trong số các bộ phim doanh thu cao nhất mọi thời đại cho đến thời điểm đó, sau đó được liệt vào một trong 100 bộ phim vĩ đại nhất lịch sử điện ảnh Mỹ. Năm 1995, trong lễ trao giải Oscar

* Email: phanvan255@gmail.com

lần thứ 67, *Forrest Gump* được đề cử 13 giải thưởng, đạt sáu giải quan trọng: phim hay nhất, đạo diễn xuất sắc nhất, kịch bản chuyển thể xuất sắc nhất, nam diễn viên chính xuất sắc nhất, hiệu ứng hình ảnh xuất sắc nhất, biên tập phim xuất sắc nhất. Đạo diễn Robert Zemeckis còn nhận được giải Quả cầu vàng và giải thưởng của Hiệp hội đạo diễn Mỹ.

Forrest Gump là một thần thoại cả về thương mại lẫn nghệ thuật trong lịch sử điện ảnh Mỹ. Một trong những nguyên nhân quan trọng chính là nó đã tái hiện được những năm tháng của một thế hệ trẻ Mỹ sau Chiến tranh thế giới lần thứ hai, trong suốt cuộc chiến Việt Nam cũng như thời kì phát triển kinh tế. Tác phẩm cũng đã lồng vào lịch sử những giá trị quan và nhân sinh quan của người đương thời, khiến công chúng có sự cảm thụ và tâm đắc hoàn toàn mới.

Trong bài viết này, chúng tôi tập trung vào điểm chung lớn nhất giữa hai tác phẩm văn học và điện ảnh: tinh thần phản chiến qua chiến tranh Việt Nam, từ đó nêu bật lên điểm khác biệt lớn nhất giữa tác phẩm văn học và tác phẩm điện ảnh cùng tên: tinh thần hòa giải trong bộ phim *Forrest Gump*.

2. Bối cảnh ra đời của tiểu thuyết và phim

Richard Hofstadter là nhà sử học Mỹ giữa thế kỉ XX đã xuất bản cuốn sách *Anti-intellectualism in American Life* (1963), sáng tạo ra từ “Anti-intellectualism” (Chủ nghĩa phản trí), tạo tiếng vang lớn tại Mỹ đương thời. Tác phẩm này đoạt giải thưởng

Pulitzer năm 1964, sau đó cụm từ “Anti-intellectualism” bắt đầu trở nên thịnh hành. Trong tác phẩm, Richard Hofstadter nhận định “chủ nghĩa phản trí” là một phản ứng xã hội của một “đám đông” tầng lớp trung lưu chống lại các đặc quyền của tầng lớp “élite” (tinh hoa) mang tính chính trị.

Những năm 80 – 90 của thế kỉ XX, có một nhóm các nhà hoạt động xã hội ưu tú khởi xướng tinh thần “phản trí”. Tinh thần này đã thúc đẩy sự ra đời của nhiều tác phẩm văn học, trong đó có tác phẩm văn học *Forrest Gump* mang tính châm biếm chính trị của Winston Groom.

Trong truyện, ngay từ những câu đầu tiên, chúng ta đã thấy được tính cách nhân vật cũng như phong cách tác phẩm:

Đề tứ nói cho mà nghe: làm một thằng đàn chả phải chuyện chơi. Người ta cười vào mặt, mắt kiên nhẫn, đối xử với mình như cút. Giờ thì họ nói là bà con nên tử tế với người có khiếm khuyết, nhưng đề tứ nói cho mà nghe – không phải lúc nào cũng vậy đâu. Mà dẫu vậy, tứ cũng chả hơi đâu phàn nàn gì, vì tứ nghĩ tứ cũng sống một đời kha khá thú vị, đó là nói vậy. (Groom, 2014, p.7)

Cuộc đời thú vị của Forrest Gump bắt đầu từ ngôi nhà trọ của người mẹ góa, cậu được gửi vào trường dành cho trẻ chậm phát triển, gặp Jenny Curran ở trường trung học, bắt đầu chơi banh bầu dục và nhờ khả năng thể thao mà được tuyển vào đại học, nơi cậu khám phá ra khả năng âm nhạc và toán học của mình, nhưng thời gian học đại học chỉ kéo dài một năm, do thành tích quá kém nên bị đình chỉ và tuyển vào quân

ngũ, đưa đến Việt Nam. Tại Việt Nam, Forrest kết bạn với Bubba – Bubba chết trên chiến trường; học câu tôm với Chi – một người bản xứ tại Đà Nẵng; kết bạn với Dan – một binh sĩ bị thương nằm cạnh trong bệnh viện, và “được tặng thưởng Huy chương Danh dự cấp Nhà nước về hành vi anh hùng cao độ” (Groom, 2014, p.95). Forrest Gump lại tiếp tục cuộc phiêu lưu bằng việc tham dự giải bóng bàn và được cử đi đấu giao hữu tại Trung Quốc, rồi giải ngũ hồi hương. Forrest gặp lại Jenny, sống cùng cô, đi học, chơi armonica trong ban nhạc, hút cần sa, làm nhiều việc điên khùng và bị đưa vào trại tâm thần. Tại đây, khi làm các bài kiểm tra trắc nghiệm, tài năng toán học của Forrest được chú ý, từ đó được đưa vào một chuyến du hành vũ trụ cùng con đười ươi tên Sue. Chuyến du hành trở thành thảm họa, con tàu vũ trụ hạ cánh xuống một hồ nhỏ ở New Guinea, nơi một bộ tộc ăn thịt người sinh sống. Sau khi thoát nạn, Forrest gặp lại Dan và Jenny, tham gia đấu vật, vào tù, đấu cờ vua, đóng phim cùng ngôi sao Hollywood, lại vào tù lần nữa rồi mới làm công việc chân chính đầu tiên là mở trại nuôi tôm cùng Dan, với sự giúp đỡ của bố Bubba. Jenny đã bỏ Forrest khi anh sa lầy vào các cuộc đấu vật và gian lận để kiếm tiền, cô lấy chồng, tự nuôi đứa con đã có với Forrest. Việc nuôi tôm thành công, Forrest trở nên giàu có, thậm chí còn thử ứng cử vào Thượng Viện. Cuối cùng, Forrest lang thang khắp nước Mỹ cùng Sue và Dan, chơi nhạc và tận hưởng cuộc đời.

Từ cuối thập niên 80 đến đầu thập

niên 90, Hollywood nắm bắt rất nhanh nhu cầu mới của thời đại, cho xuất xưởng một loạt các bộ phim đề bêu văn minh hiện đại, sùng thượng trí tuệ thấp và kêu gọi quay về với những gì thuộc bản thể ban sơ và nguyên thủy. Những bộ phim này được xếp vào loại “Anti-intellectual movies” (điện ảnh phản trí). Làn sóng điện ảnh phản trí nổi lên như một hiện tượng nhằm nhìn lại sự biến thiên văn hóa lịch sử xã hội Mỹ, mà *Forrest Gump* là một trong những đại diện tiêu biểu nhất.

Năm 1994 được giới hâm mộ điện ảnh gọi là năm mà “Thượng đế bắt đầu muốn xem phim”. Không chỉ *Forrest Gump*, mà *The Shawshank Redemption*, *Pulp Fiction* đều là phim hút hồn khán giả với điểm số IMDb lần lượt là 9,3 và 8,9 (trong khi đó, điểm của *Forrest Gump* là 8,8). *The Shawshank Redemption* cũng có thời lượng 142 phút. Nhưng sự vĩ đại của *Forrest Gump* nằm ở sự độc đáo. Nếu xem *Forrest Gump* mà chỉ xem như một bộ phim hài hước giải trí thông thường, hoặc xem như một bộ phim kể về cuộc đời một nhân vật, thì *Forrest Gump* có vẻ quá bình thường, vì một người như Forrest không có xung đột nội tâm, cao trào tâm lí, độ sâu của tính cách hay tính hai mặt khó đoán. Forrest là một mặt phẳng về tính cách. Song với người Mỹ và người hiểu về lịch sử nước Mỹ, *Forrest Gump*, không nghi ngờ gì, là một bộ phim vĩ đại.

Được thể hiện như một bộ phim đậm chất hài hước, nhưng bộ phim lại nói lên được một chủ đề vô cùng nghiêm túc, đó là phân tư lịch sử Mỹ và mơ ước xây dựng lại

ting thần nước Mỹ. Trong phim, Forrest Gump không biết chơi nhạc, cũng không biết làm toán. Anh chỉ biết chạy, chạy qua những ánh mắt miệt thị thời thơ ấu, chạy qua sân bóng bầu dục thời đại học, chạy băng qua chiến trường trong chiến tranh Việt Nam, chạy qua thời đại ngoại giao bóng bàn, chạy xuyên nước Mỹ... Suốt chặng đường ấy, anh đã dạy Elvis Presley một điệu nhảy, khơi gợi cảm hứng cho John Lenon viết bài hát nổi tiếng *Imagine*, gặp ba vị tổng thống Mỹ, rơi vào Watergate, hóa giải xung đột chủng tộc, trở thành triệu phú... Từ góc nhìn đặc biệt của một người trí tuệ thấp, bộ phim đã liệt kê được “đề cương” những sự kiện quan trọng của lịch sử nước Mỹ trong ba thập niên, xâu chuỗi chúng lại với nhau bằng sự ngẫu nhiên thần kì như thể có bàn tay sắp xếp của số mệnh. Góc nhìn này cho ta thấy được mọi sự việc từ bản chất, mang tính phản tỉnh đối với người dân Mỹ.

Wendy Finerman, một trong những nhà sản xuất của bộ phim *Forrest Gump* và *The Devil Wears Prada*, đã phát biểu trong một lần phỏng vấn: “Sự độc đáo của bộ phim nằm ở chỗ: nó một lần nữa khẳng định giá trị đạo đức cũ và văn hóa chủ thể xã hội, đề cao hình thái ý thức chủ lưu nước Mỹ những năm 60, đồng thời phủ định những luồng văn hóa mới tiên phong khác. Tôi nghĩ chính vì vậy, nó mới có thể được lòng dân chúng Mỹ đến thế”. Robert Zemeckis, đạo diễn của *Forrest Gump* cũng nhận định về bộ phim đã đưa ông lên đỉnh cao sự nghiệp: “Bộ phim *Forrest Gump* khiến chúng ta trở nên vô cùng quen

thuộc với hai người: Forrest Gump và Tom Hanks. Bộ phim này cải biên từ tiểu thuyết châm biếm chính trị cùng tên của Winston Groom, nhưng phong cách tổng thể của bộ phim dường như giống một câu chuyện ngụ ngôn về nhân sinh hơn. Trong bộ phim, dù trí tuệ của Forrest Gump không cao, song bản thân anh lại có được những đức tính tốt đẹp xa rời xã hội này đã khá lâu rồi, như thành thật, thủ tín, dũng cảm, chân thành... Mở đầu bộ phim, chúng ta có thể bị chọc cười bởi sự ngớ ngẩn của Forrest, cảm thấy chúng ta ưu việt hơn anh ấy rất nhiều, nhưng khi kết thúc bộ phim, chúng ta lại không thể không cảm động vì sự chân thành của anh, chúng ta đột nhiên phát hiện những gì Forrest đã trải qua chính là đại diện cho những năm tháng ngây thơ thuần khiết của mỗi chúng ta, còn chúng ta giờ đây đã khoác đầy lên mình những hư vinh và thiên kiến”.

3. *Forrest Gump* và chiến tranh Việt Nam

3.1. Tự sự sống đôi mang tinh thần phản chiến trong *Forrest Gump*

Cả truyện và phim *Forrest Gump* đều bắt đầu bằng lời kể của nhân vật chính ở ngôi thứ nhất.

Kết cấu của tiểu thuyết được dàn theo chiều ngang của văn hóa hơn là chiều dọc của lịch sử, trải rộng trên tất cả các bình diện văn hóa xã hội của nước Mỹ. Tác giả đã cho nhân vật có “IQ đầu cỡ 70”¹, là

¹ (Chỉ số IQ Test từ 85-115, thuộc loại bình thường chiếm tỉ lệ 68%- nguồn: <https://testiq.vn/chi-so-iq-bao-nhieu-la-thong-minh-21.html>)

một thăng ngộ trong mắt mọi người, với dụng ý xây dựng nhân vật Forrest như người trải nghiệm văn hóa và đánh giá xã hội Mỹ bằng góc nhìn riêng.

Bộ phim *Forrest Gump* lại thể hiện một kết cấu tự sự khác. Đầu tiên, kết cấu phim hình thành trên cơ sở Forrest kể lại cuộc đời mình cho những người tình cờ gặp gỡ trong đời. Một chiếc ghế dài, một bên là Forrest – người kể chuyện, bên kia là người nghe (thay đổi liên tục một cách ngẫu nhiên). Đồng thời, đối diện màn ảnh rộng là khán giả – công chúng điện ảnh – đang ngồi thưởng thức. Khoảng cách giữa khán giả với Forrest, khoảng cách giữa khán giả và bộ phim dường như được kéo gần lại. Bất cứ ai trong chúng ta cũng có thể là người ngồi ở đầu bên kia của chiếc ghế. Chiếc ghế bình thường ấy đã được một bảo tàng Mỹ đưa về triển lãm như một đạo cụ điện ảnh đặc biệt, vì vậy không khó nhận ra tinh thần Forrest có một ảnh hưởng sâu sắc đến công chúng Mỹ. Tiếp theo, biên kịch Eric Roth và đạo diễn Robert Zemeckis đã khéo léo để mỗi sự kiện lớn trong cuộc đời Forrest đều gắn với những sự kiện lớn của nước Mỹ, và cứ thế xuyên suốt bộ phim. Những tình tiết rời rạc trong tiểu thuyết đã được cắt gọt, sắp xếp và xây dựng lại theo trình tự thời gian, gắn với các mốc quan trọng trên tiến trình lịch sử Mỹ.

Cách kết cấu này không thường thấy trong văn học cũng như điện ảnh, vì như vậy toàn bộ tác phẩm sẽ không có một câu chuyện trung tâm, nếu xử lý không khéo sẽ vô cùng tản mạn. Nhưng chính trục lịch sử nước Mỹ đã giúp sức cho bộ phim, khiến sự

tản mạn của nó lại được tập trung nhờ một tinh thần mạnh mẽ. Tiểu thuyết *Triệu phú ở chuột* (tên gốc: *Slumdog Millionaire*) của tác giả Vikas Swarup cũng là một câu chuyện có kết cấu theo cách này, văn hóa Ấn Độ là sự trợ giúp đặc lực, và một loạt câu chuyện tản mạn trong cuộc đời một người thanh niên nghèo được kết nối vững chắc nhờ format của trò chơi truyền hình quen thuộc “Ai là triệu phú”.

Trên trục ngang của tiểu thuyết và trục dọc của điện ảnh, chúng ta thấy điểm giao nhau quan trọng nhất: chiến tranh Việt Nam cùng tinh thần phản chiến:

Khi tớ về đến nhà, cuối cùng tớ nhận ra tại sao mẹ cứ khóc mãi – có một lá thư đến từ Quân đội nói tớ phải trình diện ủy ban diên địa phương hay gì đó. Hồi đó tớ chả biết chuyện gì với chuyện gì, nhưng mẹ tớ biết – hồi đó là năm 1968 và đủ chuyện cứ đái sắp sửa chuẩn bị xảy ra. (Groom, 2014, p.26-27)

Các phân đoạn về chiến tranh Việt Nam trong truyện gần như đã được giữ nguyên khi chuyển vào phim, chỉ bỏ đi các nhân vật phụ không quan trọng, để dồn sức khắc họa rõ nét hai nhân vật liên quan đến toàn bộ mạch truyện: Bubba và trung úy Dan. Trung úy Dan sinh ra trong một gia tộc mà những người đàn ông đời đời theo nghề quân sự và tử trận anh dũng chốn sa trường. Từ cuộc chiến tranh giành độc lập cho nước Mỹ đến nội chiến Nam Bắc... đến chiến tranh Việt Nam, lịch sử gia tộc anh gắn với lịch sử chiến tranh của nước Mỹ. Điều này hình thành ở anh một tính cách dũng cảm quật cường tới mức cực đoan,

chỉ muốn chết trên chiến trường chứ không muốn được cứu sống, nhất là khi phải sống với thân hình tàn tật. Còn Bubba – người lính da đen tử trận, lại là một góc nhìn khác về cuộc chiến. Được xây dựng như một hình ảnh điển hình cho những người da đen của nước Mỹ: lương thiện, trung thực, thích giao tiếp, thích kể chuyện... suốt chặng đường, anh chỉ nói về mộng tưởng của anh sau khi cuộc chiến kết thúc: trở về nhà nối nghiệp đánh bắt tôm truyền thống của gia đình. Sự tàn khốc của chiến tranh được thể hiện qua những lời thoại của Forrest: *“Bubba nói mấy điều tôi không bao giờ quên: “Mình muốn về nhà.” [...] Bubba sắp trở thành thuyền trưởng tàu đánh bắt tôm, nhưng thay vào đó, anh ấy chết ở đây, ngay bên bờ sông ở Việt Nam.”*

Vì Forrest là một “thằng ngốc”, nên anh không có lập trường, cũng không tỏ thái độ cụ thể. Nhưng chính sự ngớ ngẩn trong hành động của anh lại mang tính châm biếm sâu cay nhất. Trong cuộc gặp tổng thống Johnson, một chuyện hài hước đã xảy ra:

Khi chúng tớ đi ra ngoài, tất cả đám người chụp ảnh đi theo chúng tớ vòng quanh và rồi Tổng thống quyết định ngồi xuống một cái ghế băng nhỏ và ông ta nói với tớ, “Con trai, anh bị thương phải không?” và tớ gật đầu, rồi ông nói, “Này, xem này,” và ông ta kéo áo lên cho tớ xem một vết sẹo cũ to đùng trên bụng nơi ông ta bị phẫu thuật gì đó, và ông ta hỏi, “Anh bị thương ở đâu?” và thế là tớ tụt quần xuống cho ông ta xem. Ồ, tất cả đám chụp ảnh xô tới và bắt đầu chớp ảnh, và một vài người chạy đến và

tớ được tha... (Groom, 2014, p.107)

Sự châm biếm đả kích đầy chất hài hước về chiến tranh Việt Nam được thể hiện rõ hơn ở đoạn tiếp đó, khi *Forrest Gump* bị bắt diễn thuyết tại trường đại học để thuyết phục sinh viên tham gia quân đội:

“Rồi đột nhiên ai đó ngồi hàng đầu hô to, “Anh nghĩ gì về cuộc chiến?” và tớ nói điều đầu tiên hiện ra trong đầu tớ, đó là, “Nó là một đồng cứt.” Trung tá Gooch đến giật cái mic ra xa khỏi tớ và đặt tớ ngồi xuống, nhưng tất cả đám phóng viên đã hí hoáy vào sổ tay và đám chụp ảnh thì chụp ảnh, và mọi người trong đám khán giả thì phát rồ cả lên, nhảy chồm chồm và vỗ tay.” (Groom, 2014, p.109-110)

Dù một số chi tiết đã được thay đổi theo phong cách và tinh thần phim, chẳng hạn đoạn chống mông vào tổng thống Johnson – vị tổng thống “nói về sự cần thiết của việc leo thang chiến tranh tại Việt Nam” với giọng điệu dối trá – đã được lồng vào thước phim lịch sử chiếu trên truyền hình, hoặc bài diễn thuyết của Forrest trước đám đông trở thành “câm lạng” do hành vi phá hoại từ phía quân đội, nhưng thái độ phản chiến của Winston Groom đã được tiếp nhận và tái hiện trọn vẹn trong phim.

Bộ phim tận hưởng tiến bộ khoa học kỹ thuật rất cụ thể trong lĩnh vực điện ảnh lúc bấy giờ: cảnh cháy nổ trong chiến tranh, kỹ thuật quay phim ở cự ly xa, cảnh ghép hình hoàn hảo lồng hình ảnh Forrest vào các khung cảnh lịch sử, trực tiếp cùng các nhân vật lịch sử tiếp xúc, đối thoại...

Giống như sự giản dị của nhân vật Forrest Gump, bộ phim cũng sử dụng hiệu ứng tối giản: hình ảnh giản dị và chân thực, cảnh quay được cắt cúp sạch sẽ gọn gàng, đối thoại ngắn gọn, âm nhạc đầy tính tự sự, đơn giản mà sâu sắc.

Forrest Gump là một bộ phim hiếm hoi có hẳn hai dòng tự sự song song nhau tồn tại độc lập, hòa quyện, hỗ trợ lẫn nhau xuyên suốt từ đầu đến cuối phim: tự sự bằng hình ảnh và tự sự bằng âm nhạc. Hai dòng tự sự này đều được chăm chút với những ý đồ nghệ thuật sắc sảo, tạo nên hiệu quả tương tác tuyệt vời giữa âm thanh và hình ảnh.

Nhạc nền được Alan Silvestri sáng tác riêng cho bộ phim mang phong cách giản dị và thanh thoát. Bên cạnh đó, hơn 40 ca khúc pop rock kinh điển của thời đại được chọn lọc đưa vào phim để góp thêm tiếng nói mạnh mẽ cho chủ đề tư tưởng. Nhạc phim là sự kết hợp hoàn hảo giữa đơn giản và phức tạp, giữa nhẹ nhõm và xúc cảm, trở thành công cụ hiệu ứng quan trọng để thúc đẩy mạch phim, tạo không khí cho câu chuyện, góp phần xây dựng hình tượng nhân vật, thậm chí đạt đến hiệu quả châm biếm hài hước.

Phần âm nhạc gây ấn tượng mạnh mẽ trong bộ phim là âm nhạc phản chiến. Ngay cảnh quay đầu tiên về chiến tranh Việt Nam, khi Forrest ngồi trên trục thẳng tới địa điểm đóng quân, đạo diễn đã sử dụng bài hát *Fortunate Son* của nhóm nhạc rock phản chiến Creedence Clearwater Revival năm 1969. Lời bài hát viết rằng: “*And when the band plays “Hail to the*

Chief” Ooo/ they point the cannon at you, Lord/ It ain't me, it ain't me, I ain't no senator's son/ It ain't me, it ain't me, I ain't no fortunate one, no.” (Và khi ban nhạc chơi bản nhạc chào mừng Tổng thống/ Họ chĩa thẳng súng vào bạn/ Ôi Chúa ơi, không phải tôi, tôi không phải con ngài Thượng nghị sĩ/ Không phải tôi, tôi không phải đứa con trai tốt số). Việc dùng đoạn nhạc này để mở ra không gian chiến tranh đã cho thấy sự châm biếm tố cáo quá rõ ràng về sự bất công và phi nghĩa.

Khi Forrest cùng Bubba ở khu doanh trại, diễn văn chào mừng vừa kết thúc, bài hát *All along the watchtower* đã vang lên. Bài hát của Bob Dylan viết và thu năm 1967, do The Jimi Hendrix Experience trình bày, được mở đầu bằng câu: “*There must be some kind of way out of here.*” (Phải có cách nào đó để thoát khỏi đây), và có đoạn: “*No reason to get excited/ The thief – he kindly spoke/ There are many here among us/ Who feel that life is but a joke/ But you and I we're been through that/ And this is not our fate...*” (‘Chẳng có gì để hưng phấn cả’/ Kẻ trộm thân tình nói/ ‘Rất nhiều người ở đây giữa chúng ta/ Nghĩ rằng cuộc đời thật là một trò đùa/ Nhưng tớ và cậu, chúng ta đã trải qua/ Và đây không phải định mệnh của chúng ta’...).

Bộ phim xuất hiện nhiều Tổng thống Mĩ, đồng thời cũng có một bài hát tương ứng: *Mr. President (Have Pity on the Working Man)*. Bài hát về Tổng thống này được trình diễn bởi Randy Newman năm 1974, với lời hát: “*Maybe you're cheatin' / Maybe you're lyin' / Maybe you have lost*

your mind / Maybe you're only thinking 'bout yourself / Too late to run/ Too late to cry now / The time has come for us to say good-bye now / Mr. President have pity on the working man/ Mr. President have pity on the working man.” (Tạm dịch: Có thể ông đang lừa lọc/ Có thể ông đang gian dối/ Có thể ông đã mất trí/ Có thể ông chỉ nghĩ đến bản thân/ Quá trễ để bỏ chạy hay khóc lóc/ Đã đến lúc phải nói lời chia tay/ Ngài tổng thống ơi hãy thương lấy người dân lao động/ Ngài tổng thống ơi hãy thương lấy người dân lao động).

3.2. Nhân vật Jenny và hình tượng thiên thần phản chiến

Đạo diễn Robert Zemeckis từng nói về cách thể hiện của bộ phim:

Eric Roth, tác giả kịch bản, đã xử lí khác biệt đáng kể với cuốn sách. Chúng tôi đổi chỗ hai tuyến của cuốn sách, đẩy tuyến chuyện tình lên trước và tuyến các cuộc phiêu lưu dị thường ra sau, vì thế bộ phim bớt đi sự thô lỗ và lạnh lùng hơn so với truyện. Trên phim, Gump là một nhân vật hoàn toàn lịch lãm, luôn luôn giữ lời hứa. Anh ta không có một kế hoạch hay ý kiến về bất cứ điều gì ngoài Jenny, mẹ và Chúa. (Groom, 2014, p.327)

Không chỉ được coi là tuyến chính đầu tiên trong bộ phim, Jenny (Robin Wright thủ vai) còn là biểu tượng tập hợp ngữ cảnh thời đại: giải phóng tình dục, nữ quyền, nhân quyền, phản chiến, hippie, ma túy và AIDS.

Nhà phê bình Jennifer Hyland Wang đã chỉ ra rằng Eric Roth khi phát triển kịch bản từ tiểu thuyết đã “chuyển toàn bộ làm

lỗi của Forrest Gump và hầu hết các hành vi quá khích của người Mĩ trong những năm 1960-1970 sang Jenny” (Groom, 2014, p.338). Nhiều bài viết chỉ chú ý đến sự nổi loạn bằng tính dục (làm mẫu cho báo *Play boy*, thoát y tại bar, quan hệ phóng túng...) của Jenny mà không nhận thấy một tinh thần quan trọng khác được tác giả kịch bản và đạo diễn gửi gắm trong nhân vật này.

Lần gặp lại sau thời gian dài xa cách của Forrest và Jenny được miêu tả hoàn toàn khác nhau trong phim và truyện. Đầu là cảnh Forrest Gump trong bộ quân phục đứng xem Jenny biểu diễn trên sân khấu, nhưng dưới ngòi bút của Winston Groom:

Jenny đã thay đổi so với những gì tớ nhớ. Đầu tiên, cô ấy thả tóc dài đến tận hông, và đeo kính râm trong nhà, vào ban đêm! Cô ấy mặc jeans xanh và một cái áo sơ mi nhiều vảy kim loại đến nỗi trông như một cái tổng đài điện thoại. Ban nhạc bắt đầu chơi trở lại và Jenny bắt đầu hát. Cô ấy đã tóm lấy cái mic và đang nhảy nhót khắp sân khấu, chồm lên chồm xuống và khua tay và hát tóc lung tung. Tớ cố hiểu lời bài hát, nhưng ban nhạc chơi to quá, đánh trống, phang piano, giật mấy cái ghi ta điện đến khi tưởng như mái nhà sắp hõm vào đến nơi. Tớ thì tớ nghĩ, cái khi gì thế này? (Groom, 2014, p.122).

Còn Jenny trong phim lúc ấy đang vừa đàn vừa hát tại một quán bar, trong tình trạng hoàn toàn khỏa thân. Chiếc đàn ghi-ta che phía thân trước của cô, ánh sáng đèn chiếu trước mặt cô, nên khi máy quay trung cảnh từ phía sau lưng, có thể thấy

quanh tóc cô ánh lên một vàng hào quang. Một thiên sứ phản chiến với lời ca đẹp đến nao lòng: “*How many roads must a man walk down/ Before you can call him a man?/ Yes, how many seas must the white dove sail/ Before she sleeps in the sand?/ Yes, and how many times must the cannon balls fly/ Before they're forever banned? The answer, my friend, is blowin' in the wind.*” (Một người đàn ông phải đi qua bao nhiêu chặng đường mới có thể trưởng thành? Cánh buồm trắng phải vượt bao nhiêu đại dương mới có thể nằm yên nghỉ trên bãi cát? Những viên đạn pháo phải bay bao nhiêu lần thì mới ngừng vĩnh viễn? Câu trả lời, bạn ơi, đang cuốn theo ngọn gió).

Blowin' in the Wind là bài hát được Bob Dylan viết năm 1962. Trong phim, bài hát này do Joan Baez trình bày. Jenny từng nói: “*Mình muốn trở thành ca sĩ như Joan Baez. Mình muốn được đứng trên sân khấu trống không, với cây ghi-ta, giọng hát của mình. Chỉ mình mà thôi. Và mình muốn được đi vào lòng người.*”

Tâm hồn ấy, cũng như lời hát, quá khát khao cái thiện. Thiên sứ phản chiến đã gãy cánh sau những năm tháng khốc liệt nhất của cuộc chiến. Jenny sa ngã. Nhưng ngay những thước phim về sự sa ngã của cô, hình ảnh thiên sứ vẫn thấp thoáng còn đó, trong kiểu tóc, dáng đứng, đặc biệt khi cô trèo lên ban công, ánh sáng hắt vào gương mặt nhìn nghiêng, hai tay vươn lên nắm lấy vách tường, muốn lao người xuống đất từ tầng cao. Cách tạo hình này hoàn toàn không phải sự ngẫu nhiên.

Jenny có một tuổi thơ bi kịch, bị cha ruột bạo hành và lạm dụng. Một lần, khi Forrest tìm thấy Jenny trong tình trạng đầu tóc rối bù, gương mặt lấm lem, Jenny không khóc hay than vãn, cô chỉ nắm tay cậu ngồi xuống để cùng cầu nguyện: “*Chúa ơi, xin hãy hóa con thành một loài chim để con có thể bay xa*”. Cô là người bạn duy nhất của Forrest thời thơ ấu, người lạ đầu tiên chấp nhận cậu, giúp đỡ và bảo vệ cậu. Cô như một thiên thần được gửi đến tuổi thơ của Forrest Gump. Khi trưởng thành, người con gái ấy bị cuộc đời lấy đi mọi thứ, và cũng quyết tâm đánh đổi mọi thứ, nhưng vẫn giữ được sự trong trẻo của tâm hồn. Người con gái với giấc mơ đồ võ, đã ngủ với bao nhiêu người đàn ông, sống một cách bất cần nhất, khi trở về bên Forrest lại luôn mặc váy trắng, váy ngủ trắng, đồ lót trắng. Đây cũng là một kí hiệu điện ảnh, cho thấy từ trong tiềm thức, Jenny vẫn là cô bé váy trắng chân trần chạy giữa cánh đồng xanh ngát của thời thơ ấu, với khát khao được hóa thành một loài chim.

Cảnh hôn lễ cuối phim đưa đến cho chúng ta hình ảnh Jenny đầu đội hoa, mặc váy trắng đi trên cỏ, thể hiện sự điển nhã. Hôn nhân dường như là một nghi thức cứu chuộc, tượng trưng cho sự quay về với gia đình, với bản thể. Jenny tượng trưng cho cả một thế hệ tuổi trẻ Mĩ hoang mang, bế tắc, sau bao sóng gió cuối cùng cũng nhận ra ý nghĩa cuộc đời. Thế hệ ấy rồi cũng qua đi. Dưới bia mộ của Jenny chôn vùi không chỉ riêng cô, mà cả một thế hệ, như một đàn chim cuối cùng cũng tự do bay về cuối

chân trời.

4. Tinh thần hòa giải trong *Forrest Gump*

4.1. *Forrest Gump* và lịch sử phát triển của nước Mỹ

Một cậu bé sinh ra tại một vùng đất bảo thủ, bởi một người mẹ bảo thủ (đặt tên con theo tên lãnh tụ đảng 3K, không thích thú gì Elvis Presley – là đại diện cho văn hóa đại chúng thời bấy giờ), người mẹ hi sinh cho con theo cách sẵn sàng ngủ với hiệu trưởng ngay tại nhà mình để con được đi học. Cậu bé ấy ngày nào cũng bị chọc ghẹo, chê cười, đui đánh vì những khiếm khuyết của cơ thể. Cuộc sống quá khắc nghiệt. Nhưng chính nhờ trí tuệ thấp, mọi sự khắc nghiệt trong cuộc đời đều được Forrest nhìn nhận theo cách đơn giản và trong sáng nhất. Nương tựa nơi thượng đế, yêu mến gia đình, tin vào tình yêu, xem trọng nghĩa vụ quốc gia, nghĩa khí với bạn bè, đây là tính cách cơ bản của Forrest, cũng là giá trị quan truyền thống của nước Mỹ. Khi các tín đồ Thanh giáo lần đầu tiên đặt chân tới lục địa mới, họ đã lấy giá trị quan này làm nền tảng lập nên nước Mỹ.

Forrest Gump trong phim (Tom Hank thủ vai) không có cá tính, không có cao trào tâm lý, cũng không gặp nhiều trắc trở. Anh không có tư tưởng, không có lập trường, không phải trăn trở lựa chọn điều gì. Anh chỉ tiến bước – chạy – không ngừng hành động. Anh chạy khắp nước Mỹ, tạo nguồn cảm hứng bất tận cho bao người, nhưng anh lại tìm không thấy câu trả lời cho mình. Hầu hết những điều anh làm trong cuộc đời này vì duyên cơ ngộ chứ

không phải vì chủ đích. Chỉ số IQ của anh quyết định việc mọi động cơ trong đời anh đều đến từ: “Mẹ tôi nói”, “Jenny nói”, “Bubba nói”, “Trung úy Dan nói”... Anh là một nhân vật gần như “phẳng” và “trong suốt”. Forrest Gump là thứ ánh sáng thuần khiết rơi vào sự rối ren lộn xộn của những năm 60-70-80 trong xã hội Mỹ.

Forrest tựa một tấm gương để người đời soi vào. Người mẹ soi vào để thấy niềm an ủi, Jenny soi vào để thấy sự phản nghịch, Bubba soi vào để thấy hi vọng, nước Mỹ soi vào để thấy sự đổi thay.

Như vậy, Forrest tồn tại trong tác phẩm điện ảnh không phải như một nhân vật nữa, mà như một kí hiệu, như một biểu tượng. Có quan điểm cho rằng Forrest trong phim là đại diện cho những phẩm chất truyền thống Mỹ: chính trực, thuần khiết, lạc quan, đơn giản. Có quan điểm cho rằng Forrest Gump trong phim chính là nước Mỹ.

Từ lúc Forrest còn mang nặng kẹp ở chân, đến lúc anh nói một ròi, không muốn chạy nữa, cả quá trình đó tượng trưng cho quá trình phát triển của nước Mỹ. Nước Mỹ ban đầu còn yếu ớt, không thể tự bước bằng đôi chân, thường xuyên bị bắt nạt, nhưng vì trẻ trung và có tiềm lực, nên đã sớm thoát khỏi sự kìm kẹp, giải phóng chính mình, trở nên độc lập, gặp may trên chiến trường (tổn thất phải gánh chịu nhỏ nhất trong các đồng minh, chỉ như một viên đạn vào mông), gặp may trên thương trường (một trận cuồng phong ập đến, mọi đối thủ cạnh tranh đều toi tả, chỉ còn mỗi con thuyền của Forrest, và tôm cứ thế nhảy

vào lưới của anh), tham gia vào lĩnh vực nào cũng vô tình mà bước được tới đỉnh cao, lên trang bìa tạp chí, đầu tư vào Apple, sau đó mất phương hướng, mất mục tiêu, bắt đầu chạy loạn lên, chẳng ngờ lại có một đoàn ngơ ngẩn cũng chạy theo (lại còn phỏng vấn anh chạy vì quyền phụ nữ, vì người vô gia cư hay vì hòa bình thế giới?), cuối cùng dừng lại và nói với mọi người: tôi không chạy nữa, tôi không biết đi về đâu, tôi muốn về nhà.

Forrest Gump thực ra rất giống với AQ của Lỗ Tấn. AQ cũng là một người ngờ nghệch. Forrest phản ánh hiện thực của cuộc sống Mỹ hiện đại, AQ phản ánh hiện thực của cuộc sống Trung Quốc cận hiện đại. Lỗ Tấn viết AQ chính truyện không phải để chỉ một người. Cái đuôi sam của AQ, tính cách AQ cũng như phép thắng lợi tinh thần đều không phải của cá nhân, mà là biểu hiện tập trung điển hình của người dân Trung Quốc. Tương tự, Forrest Gump không phải để chỉ một người. Forrest Gump đại diện cho những phẩm chất truyền thống, cho giấc mơ Mỹ, thậm chí là chính là nước Mỹ.

4.2. Forrest Gump và lịch sử phát triển của nước Mỹ

Trong toàn bộ lịch sử phát triển nước Mỹ mà bộ phim *Forrest Gump* phản ánh, điểm nổi bật nhất được khắc họa một cách đầy dụng công, đó là yếu tố “hòa giải”. Yếu tố này hầu như không được nhấn mạnh trong truyện, nhưng lại hiện hữu rõ nét trong tất cả các sự kiện được bộ phim đề cập tới. Giá trị của *Forrest Gump* ở chỗ người ta dùng một cặp mắt khác, một góc

nhìn khác nhìn xã hội Mỹ, đưa ra những phương pháp khác để lý giải và tháo gỡ những vấn đề nhạy cảm trong xã hội, và tất cả được đặt dưới một tôn chỉ chung: hòa giải.

Forrest Gump được đặt tên theo họ của Nathan Bedford Forrest, một trong các lãnh tụ nhóm bạo động kì thị chủng tộc Ku Klux Klan (đảng 3K), nhưng anh lại không biết kì thị chủng tộc, cho rằng người da đen và người da trắng cùng đi học với nhau chẳng có chuyện gì đáng nói. Thời gian quân ngũ, người bạn duy nhất của anh là anh chàng da đen môi dày Bubba. Trong đoạn mưa lớn giữa chiến trường, Bubba nói với Forrest: “Chúng ta như là anh em...”. Tuy nhiên, ý nghĩa tầng sâu của quan hệ Forrest – Bubba thể hiện sau khi Bubba chết, Forrest kế thừa di nguyện làm thuyền trưởng tàu đánh bắt tôm, và theo cách Bubba đã chỉ, anh trở thành triệu phú. Công ti tôm được đặt theo tên Bubba, hơn nữa sau đó còn chia cho gia đình Bubba phần tiền tương ứng (mẹ Bubba nhận được tiền thì ngắt xiu). Giàu có rồi, mẹ Bubba ngồi ăn trong căn nhà có người giúp việc da trắng phục vụ, trước đó gia đình Bubba đời này sang đời khác đều phục vụ người da trắng. Đây là những cảnh phim đầy ý nghĩa, hoán đổi vai giữa người da trắng và người da đen, với ngụ ý về sự bình đẳng trong thời đại mới. Toàn bộ các cảnh này là sáng tạo của biên kịch và đạo diễn. Trong tiểu thuyết, mọi thứ diễn ra đơn giản và chóng vánh hơn nhiều:

Chúng tớ mang một giỏ tôm lên cho bố Bubba và ông cụ rất là vui và nói ông cụ

tự hào về chúng tớ và ước gì Bubba cũng có ở đó. [...] Mister Tribble chịu trách nhiệm tất, và chúng tớ lập vài tập đoàn. Một là “Công ti Tôm Gump.” Một cái nữa gọi là “Cua nhồi Sue, Cty.” và một cái nữa là “Tôm Rim Mama, TNHH.” (Groom, 2014, p.288-294).

Jenny đại diện cho hầu hết cảm xúc tiêu cực mà nước Mỹ trải qua trong suốt cuộc chiến: thất vọng, lạc lối, hippie, phóng đảng, bạo hành, nghiện ngập, giải phóng tình dục, bị hủy hoại và tự hủy hoại. Khuynh hướng mạnh mẽ nhất trong tinh thần Jenny là sự phản truyền thống. Hình ảnh của cô hoàn toàn tương phản với Forrest. Cảnh được nhắc đến nhiều nhất trong Forrest Gump, mang nhiều yếu tố biểu tượng nhất, chính là cảnh Forrest và Jenny ôm nhau trong cuộc biểu tình ôn hòa quanh hồ nước trước đài tưởng niệm Lincoln. Một cô gái trong trang phục hippie điển hình và một anh lính từ chiến trường Việt Nam trở về, trong bộ quân phục dính đầy huy chương. Một bên tượng trưng cho sự phê phán văn hóa chủ lưu của xã hội, bên kia tượng trưng cho ý thức chính trị của quốc gia. Họ rẽ nước chạy đến với nhau. Nước vốn luôn tượng trưng cho sự sống, cho sự tẩy rửa và thanh sạch. Trên mặt nước phẳng lặng in bóng tượng đài Washington, một trong những biểu tượng lâu đời và nổi tiếng nhất về lòng tự hào dân tộc. Lúc họ ôm lấy nhau, quảng trường đầy người dậy lên tiếng hoan hô. Tối hôm đó, họ đi bên nhau, Forrest nói: *“Mình rất vui khi chúng ta đang cùng nhau ở giữa thủ đô của đất nước.”* Rõ ràng, điều

mà bộ phim muốn vươn tới chính là sự hòa giải và hòa hợp của cả dân tộc, trước sự làm chứng của lịch sử, trong sự tẩy rửa của tình yêu thương.

Jenny vấp ngã nhiều lần, không được số mệnh ưu đãi như Forrest. Điều tốt đẹp duy nhất cô có chính là Forrest, và Forrest con, thế hệ tương lai của nước Mỹ, là đứa con chung của hai người.

Trong tiểu thuyết, Jenny lấy chồng, tự nuôi con, Forrest gửi tiền trợ cấp. Trong phim, Forrest ở bên mẹ lúc cuối đời bà, rồi ở bên Jenny những ngày cuối đời cô, cuối cùng chỉ còn lại anh và con trai. Đoạn cuối phim rất giản dị, rất tinh tế. Forrest cùng Forrest con chờ xe buýt đón đến trường, hai cha con ngồi bên cạnh một loạt các hòm thư màu trắng nổi bật trên nền xanh lá cây, xếp đều đặn nhau như những nhánh song song của một phủ hệ. Con trai bước đi, anh gọi và cậu bé quay đầu lại. Người ta hoàn toàn có thể chờ đợi Forrest nói một câu đúc kết kinh nghiệm cả đời anh để truyền lại cho con trai: “Nếu có người bắt nạt mà đánh không lại, con hãy chạy”. Nhưng không, anh nghĩ một chút, rồi nói: “Cha yêu con”. Con trai anh cũng đáp: “Con yêu cha.” Một khoảnh khắc đầy lắng đọng. Có lẽ Forrest, cũng như nước Mỹ, sau khi đã chạy qua một chặng đường khá dài với đầy đủ kinh nghiệm gặt hái được trên mọi lĩnh vực, vẫn thấy không có gì để truyền lại cho thế hệ sau bằng được một lời “Cha yêu con”. Thế rồi, chiếc lông vũ lại xuất hiện, lại bay đi. Lại một đời người, đi đâu về đâu, không ai biết trước.

Theo lời của Benedetto Croce, triết

gia, chính trị gia và nhà sử học nổi tiếng người Ý, “Tất cả lịch sử là lịch sử đương đại” (Croce, 1976, p.3-54). Triết gia Pháp Michel Foucault cũng từng nói một câu, đại ý: điều quan trọng không phải là thời đại câu chuyện kể về, mà là thời đại kể câu chuyện ấy.

Forrest Gump kể về nước Mĩ từ những năm 50 đến những năm 80, nhưng chúng ta không cần phải quá chăm chú vào lịch sử nước Mĩ từ năm 50 đến năm 80, mà nên nhìn vào hiện trạng nước Mĩ những năm 90 để hiểu về điều được đề cập trong tác phẩm. Bộ phim tranh thủ mọi cơ hội đề cập đến chủ đề hòa giải, vốn là để làm mờ đi mâu thuẫn xã hội Mĩ, giúp cho nước Mĩ hàn gắn những vết thương. Trong một đất nước đầy những vết thương dưới lớp vỏ huy hoàng suốt 30 năm, với các đời tổng thống bị ám sát, chính trị thối nát, thua cuộc trong một cuộc chiến khá mất mặt, đối mặt với phân biệt chủng tộc, tình dục thác loạn và bạo lực mỗi ngày, việc xem *Forrest Gump* có tác dụng gần như tác dụng của tôn giáo đối với tâm hồn dân tộc Mĩ, trong thời điểm mà bản thân nước Mĩ cũng đã có một độ lùi nhất định về mặt thời gian để bình tĩnh lại và nhìn về lịch sử với một con mắt khác.

Trong *Forrest Gump*, Forrest cùng cây vợt bóng bàn đã giúp hòa giải căng thẳng Trung Mĩ trong chiến tranh lạnh; trung úy Dan hòa giải với Chúa; các màu da, khuynh hướng, đảng phái, thế hệ hòa hợp cùng nhau. Đoạn cuối, trong lần đối thoại cuối cùng giữa Jenny và Forrest, Jenny hỏi: “*Ở Việt Nam, anh có sợ*

không?”, Forrest đã kể cho cô nghe về vẻ đẹp của bầu trời Việt Nam sau cơn mưa, cũng giống như vẻ đẹp ở các vùng đất khác trên nước Mĩ, tất cả hòa quyện làm một. Bộ phim được công chiếu năm 1994. Chúng ta không quên rằng 1994 chính là năm tổng thống Mĩ Bill Clinton tuyên bố bãi bỏ hoàn toàn cấm vận Việt Nam và lập cơ quan liên lạc giữa hai quốc gia, tạo cơ sở cho tuyên bố chính thức bình thường hóa quan hệ ngoại giao với Việt Nam ngày 11 tháng 7 năm 1995, đồng thời nâng cấp văn phòng liên lạc thành tòa đại sứ đặt tại Hà Nội. Nước Mĩ đã hòa giải cùng lịch sử.

5. Kết luận

Forrest Gump là một bộ phim có phong cách đặc biệt, một ngụ ngôn văn hóa và truyện cổ tích đương đại nước Mĩ gói gọn trong lòng nó cả hiện thực, lịch sử, hư cấu, kì tích và câu chuyện của số phận con người bình thường nhất. Một bộ phim tàn khốc, và hiện thực như chính cuộc đời: có người chết trận, có người chết bệnh, có người tàn tật, có người tan vỡ... nhưng đồng thời lại vô cùng lạc quan. Một người đàn ông có chỉ số IQ thấp dưới trung bình đã dùng chính sự giản đơn của mình để tạo ra biết bao kì tích cuộc sống. Giản đơn nhưng mạnh mẽ, đó cũng là tinh thần nước Mĩ.

Từ tiểu thuyết *Forrest Gump* đến phim *Forrest Gump* là một bước tiến lớn về cách nhìn lịch sử và thời đại. Sự châm biếm và đả kích sâu cay vẫn còn đó, nhưng lòng bao dung và hi vọng được thêm vào, một tầm nhìn lớn hơn được mở ra, vai trò của người đọc lí tưởng đã được phát huy một cách vô cùng mạnh mẽ và hiệu quả.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Croce, Benedetto. (1976). Ogni storia e la storia contemporanea. *Teoria e storia della storiografia*. Bari, Italy: Gius. Laterza & Figli, 3 – 54.
- Groom, Winston. (2014). *Forrest Gump* (Ngọc Trà dịch). TPHCM: NXB Trẻ.
- Roth, Eric. Kịch bản Forrest Gump. Khai thác từ <http://www.imsdb.com/scripts/Forrest-Gump.html>
- Tunefind. Forrest Gump Music Soundtrack – Complete Song List. Khai thác từ <https://www.tunefind.com/movie/forrest-gump>
- US-Vietnam Trade Council. Chronology of Key Events in U.S. - Vietnam Normalization. Khai thác từ <http://www.usvtc.org/Chronology%20of%20US-VN%20Normalization%20Nov10.pdf>